

Ilja Ilf, Jevgenij Petrov

DVYLIKA
KĖDŽIŲ

Iš rusų kalbos vertė Jurgis Gimberis

KOKĮ ROMANĄ NORĖJO MATYTI ILFAS IR PETROVAS

„Dvylikos kėdžių“ siužetą 1927 metais Ilfui ir Petrovui „padovanojo“ Valentinas Katajevas, vyresnysis Petrovo brolis; todėl pirmas leidimas (1928) išvydo šviesą dedikuotas Valentinui Petrovičiui Katajevui.

Rankraščio tekstas skiriasi nuo mašinraščio — taisyčių buvo daug. Po pirmos publikacijos žurnale „30 dienų“ («30 дней»; 1928 sausis–liepa), smarkiai sutrumpintos apimties, kai iš romano liko tiktai trisdešimt septyni skyriai, autoriai toliau dirbo prie teksto. Pirmame leidyklos „Žemė ir Fabrikas“ («Земля и Фабрика») knyginame leidime (1928) buvo keturiasdešimt vienas skyrius; antrame (1929), irgi „Žemės ir Fabriko“, t. y. „pataisytame“, — keturiasdešimt.

Kitos publikacijos, autoriams dar tebesant gyviems, neskaitant smulkių pataisų, kartojo antrąjį knyginį leidimą. Šio varianto buvo laikomasi kaip pagrindo ir tolesniuose leidimuose, taip pat jis buvo įtrauktas į pirmuosius, keturių tomų, „Raštus“ (1938) ir vėliau išėjusius „Raštų“ rinkinius.

Neseniai atliktas bandymas atkurti pirmąją romano redakciją domina veikiau literatūrologus, o ne eilinius skaitytojus, kadangi į įprastą tekstą buvo sugrąžinti ne tik akivaizdžiai reikalaujantys dėmesio fragmentai, bet ir tos nenusisėkusios frazės, o kartais ir aiškios klaidos, kurios vėliau, dirbant prie romano, buvo pastebėtos ir ištaisytos pačių autorių.

Mes siūlome variantą, kuriame pagal rankraštį, mašinarštį, publikaciją žurnale „30 dienų“ ir pirmąjį „Žemės ir Fabriko“ leidimą atstatyti reikšmingiausi fragmentai, pašalinti iš ankstesnių leidimų skonio arba cenzūros sumetimais. Podraug išsaugoti stilistiniai taisyms, pirminiame tekste daryti arba apriboti pačių autorių.

Pastaroji rekonstrukcija yra teisingiausia. Ji mus priartina prie tokio romano teksto, kokį veikiausiai norėjo matyti Ilfas ir Petrovas.

Aleksandra Ilf

Šaltiniai:

Rankraštis. – РГАЛИ 1821-1-31.

Mašinarštis. – РГАЛИ 1821-1-32.

„30 dienų“ («30 дней»), 1928, nr. 1–7.

ŽIF (ЗИФ) – Maskvos leidykla „Žemė ir Fabrikas“ («Земля и Фабрика»), 1928.

„Metrikacijos biuro registratoriaus praecitis“. – „30 dienų“, 1929, nr. 10.

PIRMA DALIS

STARGORODO
LIŪTAS

I skyrius

BEZENČIUKAS IR „NIMFOS“

Apskrities N mieste buvo tiek daug kirpyklų ir laidojimo paslaugų biurų, jog atrodė, kad miesto gyventojai gimsta tik nusiskusti, apsikirpti, atsigaivinti vežetaliu* ir tuoj pat numirti. O iš tikrųjų apskrities N mieste žmonės gimdavo, skusdavosi ir mirdavo gana retai. Miesto gyvenimas buvo ramutėlis. Vakarai pavasarį buvo svaiginantys, purvas mėnulio šviesoje žėrėjo kaip antracitas ir visas miestelio jaunimas buvo taip įsimylėjęs komunalininkų vietos komiteto sekretorę, kad tai trukdė jai rinkti nario mokesčius.

Mirties ir meilės reikalai Ipolito Matvejevičiaus Vorobjaninovo nejaudino, nors tuos dalykus jis tvarkė savo tarnyboje kasdien nuo devintos ryto iki penktos vakaro, išskyrus pusvalandžio pietų pertrauką.

Rytmetį, iš įmantrios (su šalčio raštais) stiklinės išgėręs savo karšto pieno porciją, atneštą Klaudijos Ivanovnos, jis išeidavo iš namelio prietemos į erdvią, stebuklingos pavasarinės šviesos užlietą draugo Gubernskio gatvę. Tai buvo viena iš tų mielių gatvių, kurias pasitaiko apskrities miestuose. Kairėje pusėje, už banguotų žalsvų stiklų, sidabru spindėjo „Nimfos“ laidojimo biuro karstai. Dešinėje, už mažų langelių ištrupėjusiu glaistu, niūriai dunksojo ažuoliniai, dulkiniai ir nykūs meistro Bezenčiuko karstai. Toliau „Meistras barzdaskutys Pjeras ir Konstantinas“ žadėjo savo klientams „nagų

* *Vegetal* — augalinis (*pranc.*); čia — tualetinis vanduo (*paaiškinimai vertėjo*).

priežiūrą“ ir „onduliansjoną* į namus“. Dar toliau buvo viešbutis su kirpykla, o už jo didelėje dykvietėje stovėjo šiaudų spalvos veršelis ir švelniai laizė surūdijusią iškabą, atremtą į styrančius vienišus vartus:

Laidojimo kontora
MALONIAI KVIEČIAME

Nors laidojimo įmonių buvo daugybė, jų klientūra nebuvo gausi. „Maloniai kviečiame“ sudegė dar prieš trejus metus, iki Ipolitui Matvejevičiui įsikuriant N mieste, o graborius Bezenčiukas gerė karčiąją ir kartą net mėgino lombarde užstatyti savo geriausią parodinį karstą.

Žmonės N mieste mirdavo retai, ir Ipolitas Matvejevičius tai žinojo geriau nei bet kas kitas, nes tarnavo metrikacijos biure ir buvo mirčių bei santuokų registracijos stalo vedėjas.

Stalas, prie kurio triūsė Ipolitas Matvejevičius, panėšėjo į seną antkapį. Kairįjį jo kampą buvo sunaikinusios žiurkės. Menkos kotelės drebėjo nuo išsipūtusių tabako spalvos aplankų su popieriais, prirašytais išsamių žinių apie N miesto gyventojų giminės istoriją ir genealoginius medžius, išaugusius skurdžioje apskrities dirvoje.

Penktadienį, 1927 metų balandžio 15 dieną, Ipolitas Matvejevičius kaip visada pabudo pusę aštuonių ir tuoj pat išspraudė nosį į senamadišką pensnė auksiniu lankeliu. Akinių jis nenešiojo. Kartą nusprendęs, kad pensnė nehigieniška, Ipolitas Matvejevičius apsilankė optikos parduotuvėje ir nusipirko akinius be rėmelių su paausnotomis auselėmis. Iš pradžių akiniai jam patiko, bet žmonai (tai buvo netrukus prieš jos mirtį) pasirodė, kad su akiniais jis kaip iš akies luptas Miliukovas**, ir jis atidavė akinius kiemsargiui.

* *Ondulation* — plaukų garbanojimas (*pranc.*).

** Laikinosios vyriausybės užsienio reikalų ministras, po revoliucijos — emigrantas.

Kiemsargis, nors ir nebuvo žemažiūris, prie akinių priprato ir su malonumu juos nešiojo.

— Bonžur! — pasisveikino Ipolitas Matvejevičius pats su savimi, nuleisdamas nuo lovos kojas.

„Bonžur“ reiškę, kad Ipolitas Matvejevičius atsibudo geros nuotaikos, „gut morgen“ — kad kepenys neduoda ramybės, kad penkiasdešimt dveji metai — ne juokai ir kad oras šiandien drėgnas.

Ipolitas Matvejevičius sukiošo kaulėtas kojas į prieškarines, pagal užsakymą siūtas kelnes, užrišo raištelius prie čiurnų ir įsistojo į trumpus minkštos odos aulinukus siauromis kvadratinėmis nosimis. Po penkių minučių ant Ipolito Matvejevičiaus puikavosi mėnulio spalvos liemenė, nubarstyta smulkiomis sidabrinėmis žvaigždelėmis, ir blizgantis liustrino švarkas. Nubraukęs pasilikusius po prausimosi vandens lašelius nuo žilų (stropiai puoselėjamų) ūsų, Ipolitas Matvejevičius įnirtingai juos pakrutino, dvejodamas pasičiupinėjo šiurkštų smakrą, perbraukė šepėčiu trumpai kirptus aliumininius plaukus (penkis kartus kaire ir aštuonis kartus dešinė nuo kaktos iki viršugalvio) ir mandagiai šypsodamasis pasitiko žengiančią į kambarį uošvę Klaudiją Ivanovną.

— Epppoliitai, — sugriaudėjo ji, — šiandien aš sapnavau blogą sapną.

Žodis „sapną“ buvo ištartas prancūzišku akcentu.

Ipolitas Matvejevičius pasižiūrėjo į uošvę iš aukšto. Jo ūgis siekė šimtą aštuoniasdešimt penkis centimetrus. Iš tokio aukščio jam buvo lengva ir patogiu žiūrėti į uošvę šiek tiek atsainiai.

Klaudija Ivanovna tęsė:

— Mačiau amžinatilį Mari palaidais plaukais ir su aukso diržu.

Nuo griausmingo Klaudijos Ivanovnos balso drebėjo ketinė žibalinė lempa su rutuliu, šratais ir dulkinais stikliniais dzinguliukais.

— Aš labai sunerimusi! Bijau, kad kas neatsitiktų!

Paskutiniai žodžiai buvo ištarti su tokia jėga, kad plaukų karė ant Ipolito Matvejevičiaus galvos pasklido į visas puses. Jis susiraukė ir pabrėžtinai tarė:

— Nieko neatsitiks, maman. Už vandenį jau sumokėjot?

Pasirodė, kad dar ne. Kaliošai taip pat nebuvo nuplauti. Ipolitas Matvejevičius nemėgo savo uošvės. Klaudija Ivanovna buvo kvaila, ir jos solidus amžius neleido tikėtis, kad kada nors taps protingesnė. Ji buvo neįmanomai šykšti, ir tik tai, kad Ipolitas Matvejevičius nebuvo turtingas, neleido šiai jos aistrai išsikeroti. Jos balsas buvo toks stiprus ir sodrus, kad jo galėjo pavydėti Ričardas Liūtaširdis. Ir galiausiai, o tai buvo baisiausia, Klaudija Ivanovna sapnuodavo. Visada. Ji sapnuodavo mergeles su diržais ir be jų, arklius, apsiūtus geltonais dragūnų apvadais, kiemsargius, skambinančius arfomis, arkangelus su panaktinių kailiniais, vaikštinėjančius naktimis su tarškynėmis rankose, ir mezgimo virbalus, savaimė šokinėjančius po kambarį ir priekaištingai skambančius. Netikusi senė buvo Klaudija Ivanovna. Negana to, panosėje jai augo ūsai, iš kurių kiekvienas panėšėjo į šepetėlį barzdai muilinti.

Šiek tiek suirzęs Ipolitas Matvejevičius išėjo iš namų.

Šalia savo nutriušios įstaigos durų, atsirėmęs į staktą ir sukryžiaęs rankas, stovėjo graborius Bezenčiukas. Nuo nuolatinių sužlugusių savo komercinių projektų bei intensyvaus stipriųjų gėrimų vartojimo meistro akys buvo ryškiai geltonos kaip katino ir švietė amžina liepsna.

— Pagarba brangiam svečiui! — jis greitakalbe suriko, pamatęs Ipolitą Matvejevičių. — Labas rytas.

Ipolitas Matvejevičius mandagiai kilstelėjo dėmėtą kastorinę skrybėlę.

— Kaip jūsų uošvelės sveikata, jei leisite tokį įžulumą paklausti?

— Mrr, mrr, — neaiškiai atsakė Ipolitas Matvejevičius ir, truktelėjęs tiesiais pečiais, nužingsniavo toliau.

— Na, duok jai, Dieve, sveikatėlės, — su kartėliu pasakė Bezenčiukas, — vien tik nuostolių kiek, trauk ją galai.

Ir vėl, sukryžiuavęs rankas ant krūtinės, atsirėmė į staktą.

Prie „Nimfos“ laidojimo biuro vartų Ipolitą Matvejevičių vėl sulaukė.

„Nimfos“ savininkų buvo trejetas. Jie sutartinai nusilenkė Ipolitui Matvejevičiui ir choru pasiteiravo apie uošvės sveikatą.

— Sveika, sveika, — atsakė Ipolitas Matvejevičius. — Kas jai darysis? Šiandien susapnavo auksinę mergelę palaidais plaukais. Štai toks sapnas.

Trys „nimfos“ susižvalgė ir garsiai atsiduso.

Visos tos kalbos pakeliui užlaikė Ipolitą Matvejevičių, ir jis, priešingai nei paprastai, į tarnybą atėjo tada, kai laikrodis virš šūkio „Padarei, kas reik — ir eik“ rodė penkias minutes po devintos.

Ipolitą Matvejevičių dėl aukšto ūgio ir ypač dėl ūsų įstaigoje pravardžiavo Macistu, nors tikrasis Macistas jokių ūsų neturėjo.

Ištraukęs iš stalo stalčiaus mėlyną veltinio pagalvėlę, Ipolitas Matvejevičius padėjo ją ant kėdės, suteikė ūsams teisingą kryptį (lygiagrečiai su stalu) ir atsisėdo ant pagalvėlės šiek tiek iškilęs virš visų trijų savo bendradarbių. Ipolitas Matvejevičius nebijojo hemorojaus, jis bijojo pratrinti kelnes, ir todėl naudojosi mėlynuoju veltiniu.

Visas tarybinio tarnautojo manipuliacijas droviai stebėjo jau na porėlė — vyras ir mergina. Vyras, vilkintis gelumbinį vata pamuštą švarką, buvo visiškai prislėgtas tarnybinės aplinkos, alizarininio rašalo kvapo, laikrodžio, kuris dažnai ir sunkiai kvėpsėjo, ir ypač griežto plakato „Padarei, kas reik — ir eik“. Nors daryti, ko reikėjo, vyras net nebuvo pradėjęs, jis jau norėjo išeiti. Jam atrodė, jog jo reikalas toks nereikšmingas, kad dėl jo gėda trukdyti tokį svarbų ir žilą pilietį kaip Ipolitas Matvejevičius. Ipolitas Matvejevičius ir pats suprato, kad lankytojo reikalas menkas, nedegamas, todėl, atsivertęs segtuvą Nr. 2 ir truktelėjęs skruostu, įsigilino į popierius. Mergelė, vilkinti ilgu švarkeliu blizgančiais juodais apvadais, pasišnibždėjo su vyru ir prakaituodama iš gėdos ėmė pamažėle artintis prie Ipolito Matvejevičiaus.

— Drauge, — tarė ji, — kur čia...

Švarkuotas vyras džiaugsmingai atsiduso ir netikėtai pačiam sau riktelėjo:

— Susituokti!

Ipolitas Matvejevičius įdėmiai pasižiūrėjo į barjerą, už kurio stovėjo pora.

— Gimimas? Mirtis?

— Susituokti, — pakartojo švarkuotas vyras ir sutrikęs apsidairė.

Mergelė prunkstelėjo. Reikalas pajudėjo. Ipolitas Matvejevičius mikliai it fokusininkas ėmėsi darbo. Seniokišku braižu įrašė jaunavedžių pavardes į storas knygas, griežtai ištardė liudininkus (jų jaunoji sulakstė į kiemą), ilgai ir meiliai kvėpavo į kvadratinius antspaudus ir, kilstelėjęs nuo kėdės, išpaudė juos į aptrintus pasus. Paėmęs iš jaunavedžių du rublius ir duodamas kvitą, Ipolitas Matvejevičius šyptelėjęs tarė: „Už santuokos sakramentą“, — ir pakilo visu savo išpūdingu ūgiu, iš įpročio išpūtęs krūtinę (jis anksčiau dėvėjo korsetą). Drūti geltoni saulės spinduliai gulė ant jo pečių kaip epoletai. Atrodė šiek tiek juokingai, bet nepaprastai iškilmingai. Iš abiejų pusių įgaubti pensnė stiklai spindėjo balta prožektorine šviesa. Jaunieji stovėjo kaip avinėliai.

— Jaunuoliai, — pareiškė Ipolitas Matvejevičius pompastiškai, — leiskite jus pasveikinti, kaip anksčiau sakydavo, su teise ta santuoka. Labai, labai malonu matyti tokius jaunus kaip jūs žmones, ranka rankon siekiančius amžinųjų idealų. Labai, labai malonu.

Išsakęs šią tiradą, Ipolitas Matvejevičius paspaudė jaunavedžiams rankas, atsisėdo ir labai savimi patenkintas toliau skaitė popierių iš segtuvo Nr. 2.

Tarnautojai už gretimo stalo krenkščiojo į rašalines.

Prasidėjo rami tarnybinės dienos tėkmė. Niekas nedrumstė mirčių ir santuokų registracijos stalo ramybės. Pro langą matėsi,

kaip piliečiai, gūždamiesi nuo pavasarinio šaltuko, išsivaikščioja savais reikalais. Lygiai vidurdienį užgiedojo „Plūgo ir kūjo“ kooperatyvo gaidys. Niekas tuo nesistebėjo. Paskui pasigirdo geležinis motoro kvarksėjimas ir kleketavimas. Iš draugo Gubernskio gatvės išsiriti tirštas violetinių dūmų tumulas. Kleketavimas sustiprėjo. Netrukus pro dūmus pasirodė apskrities vykdomojo komiteto automobilio valstybiniu numeriu Nr. 1 su mažulyčiu radiatoriumi bei gremėzdišku kėbulu kontūrai. Automobilis, skęsdamas purve, perkirto Staropanskajos aikštę ir siūbuodamas pradingo lediniuose dūmuose, o tarnautojai dar ilgai stovėjo prie lango, komentuodami įvykį ir mėgindami jį sieti su galimu etatų mažinimu. Po kurio laiko mediniu šaligatviu kitoje aikštės pusėje atsargiai pražingsniavo meistras Bezenčiukas. Jis dienų dienas bastėsi po miestą klausinėdamas, ar kas nors nenumirė.

Atėjo teisėta pusvalandžio pietų pertrauka. Pasigirdo garsus čepsėjimas. Senikę, atėjusią užregistruoti anūkėlio, nuvijo iki aikštės vidurio.

Perrašinėtojas Sapežnikovas pradėjo visiems jau gerai žinomą pasakojimų ciklą apie medžioklę. Visa jų esmė buvo ta, kad medžioklėje malonu ir net būtina gerti degtinę. Nieko daugiau iš jo nebuvo galima išpešti.

— Na, štaigis, — ironiškai tarė Ipolitas Matvejevičius, — jūką tik malonėjote pasakyti, kad perlaužėte tuosius du puslitrius... Na, o toliau kas?

— Toliau?.. O toliau aš ir sakau, kad kiškius reikia šaudyti stambiais šratais... Na štai... Pralošė man per tas lažybas Grigorijus Vasiljevičius „piemenuką“... Na štai, perlaužėm mes „piemenuką“ ir dar šimtgramį pridūrėm. Štai kaip buvo.

Ipolitas Matvejevičius susierzinęs išpūtė dūmus.

— Na, o kiškiai kaip? Šaudėte juos stambiais šratais?

— Palaukit, nepertraukinėkit. Tada vežimu atvažiavo Donikovas, o jis, valkata, visą „motininę žąsį“ po šiaudais pasislėpęs...

Sapežnikovas džiugiai nusijuokė, rodydamas blyškias dantenas.

— Sutvarkėm tą „žąsį“ ir sugulėm miegot, juoba į medžioklę dar brėkstant reikia keltis. Ryte kylam. Dar tamsu, šalta. Žodžiu, vėsus drebulynas... Na, pas mane pusbuteliukas atsirado. Išgėrėm. Jaučiam, kad trūksta. Dramanžė! Boba atgabeno dar butelį. Ten kaime tokia bobulė gyveno — „kaukolinė“ laikė...

— Kada gi jūs medžiojot, leiskit pasmalsauti?

— O tada ir medžiojom... Kas Grigorijui Vasiljevičiui darėsi!.. Aš, kaip žinote, niekada nevemiu... Ir dėl visa ko perlaužiau dar mažiuką. O Donikovas, valkata, vėl vežimu išvažiavo. „Neišsiskirstykit, — sako, — vaikai. Aš tuoj dar šio bei to atvešiu.“ Na ir, žinoma, atvežė. Vien ketvertukais — kitokių „Kūjyje“ nebuvo. Šunis ir tuos prigirdėm...

— O medžioklė?! Medžioklė?! — sušuko visi.

— Kokia gali būti medžioklė su girtais šunimis? — įsižeidė Sapežnikovas.

— Piemuo! — sušnypstė Ipolitas Matvejevičius ir pasipiktinęs pasuko prie savo stalo.

Teisėta pusvalandžio pietų pertrauka tuo ir baigėsi.

Darbo diena ėjo į pabaigą. Kaimyninėje baltai gelsvoje varpinėje iš viso vieko suskambo varpai. Drebjė stiklai. Nuo varpinės pabiro kuosas, pamitingavo virš aikštės ir nulėkė. Virš ištuštėjusios aikštės stingo vakaris dangus.

Į kanceliariją įėjo rudaplaukis barzdotas milicininkas su uniformine kepure ir kailiniais gauruota apykakle. Po pažastim jis atsargiai laikė mažą išnešiojamųjų raštų registracijos knygą murzinu drobinu viršeliu. Droviai žengdamas savo drambliniais batais, milicininkas priėjo prie Ipolito Matvejevičiaus ir krūtine užgulė leisgyvį barjerą.

— Sveiki, drauge, — sodriai tarė milicininkas, traukdamas iš registracijos knygos didelį dokumentą. — Draugas viršininkas pas jus atsiuntė perduoti jūsų žiniai, kad užregistruotumėt.

Ipolitas Matvejevičius priėmė raštą, pasirašė, kad gavo, ir pradėjo skaityti. Dokumento turinys buvo toks:

Tarnybinis raštas. Į metrikaciją. Drg. Vorobjaninovai!
Būk geras. Man kaip tik sūnus užgimė. 3 valandą 15 minučių ryto. Tai tu jį užregistruok be eilės ir be nereikalingos gaišaties. Sūnaus vardas — Ivanas, o pavardė mano. Apskrmilicijos viršininko pavaduotojas *Perervinas*.

Ipolitas Matvejevičius sukruoto ir be nereikalingos gaišaties, taip pat ir be eilės (juolab kad jos niekada ir nebuvo) užregistravo Apskrmilicijos kūdikį.

Milicininkas trenkė tabaku tarsi Petras Didysis, ir delikatusis Ipolitas Matvejevičius laisvai atsikvėpė tik tada, kai milicininkas išėjo.

Atėjo laikas eiti ir Ipolitui Matvejevičiui. Visa, kas turėjo tą dieną gimti, gimė ir buvo įrašyta į storas knygas. Visi, kas norėjo susituokti, buvo sutuokti ir taip pat įrašyti į storas knygas. Ir tik nebuvo nė vieno, be abejo, graboriams nuostolingo, mirties atvejo. Ipolitas Matvejevičius sutvarkė bylas, paslėpė stalčiuje veltinio pagalvėlę, sušiaušė šukomis ūsus ir, svajodamas apie ugnim garuojančią sriubą, beveik susiruošė išnykti, kai atsilapojo kanceliarijos durys ir ant slenksčio pasirodė meistras Bezenčiukas.

— Pagarba brangiam svečiui, — nusišypsojo Ipolitas Matvejevičius. — Ką pasakysi?

Nors klaiki graboriaus Bezenčiuko fizionomija ir švietė vakaro sutemose, bet pasakyti jis nieko neįstengė.

— Na? — jau griežčiau paklausė Ipolitas Matvejevičius.

— „Nimfa“, trauk ją galai, argi ji siūlo prekę? — miglotai iš-

tarė graborius. — Argi ji gali patenkinti pirkėją? Karstas — vien medienos kiek reikia...

— Ko? — paklausė Ipolitas Matvejevičius.

— Taigi šit „Nimfa“!.. Trys šeimos iš vieno verslo gyvena. Jų ir medžiaga ne ta, ir apdaila menkesnė, ir kutai skystesni, trauk ją galai. O aš — sena firma. Įsteigta 1907 metais. Mano karstas kaip agurkėlis, rinktinis tikram mėgėjui...

— Tu ką, išprotėjai? — tyliai paklausė Ipolitas Matvejevičius ir pasuko prie durų. — Pakvaišai tarp savo karstų.

Bezenčiukas paslaugiai atidarė duris, praleido Ipolitą Matvejevičių pirma savęs, o pats drebėdamas, tarsi iš nekantrumo, nusekė paskui.

— Dar kai „Maloniai prašome“, tada tai taip. Prieš jų glazetą nė viena firma, net ir pačioj Tverėj, neatsilaikydavo, trauk ją galai. O dabar pasakysiu tiesiai — geresnės kaip mano prekės nėra. Net ir nieškokit.

Ipolitas Matvejevičius įpykęs atsisuko, sekundę labai rūščiai pasižiūrėjo į Bezenčiuką ir pasileido greičiau. Nors jokių nemalonių tarnyboje šiandien jam nenutiko, pasijuto ganėtinai bjauriai.

Trejetas „Nimfos“ savininkų stovėjo prie savo įstaigos tomis pat pozomis, kaip Ipolitas Matvejevičius buvo juos palikęs ryte. Atrodė, jog nuo to laiko jie nepasakė vienas kitam nė žodžio, bet jų veidų išraiška buvo gerokai pasikeitusi: iš svajingo pasitenkinimo, paslaptinai spindinčio akyse, buvo matyti, kad jiems žinoma kažkas svarbaus.

Pamatęs savo verslo priešus, Bezenčiukas iš širdies numojo ranka, sustojo ir sušnibždėjo Vorobjaninovui pavymui:

— Atiduosiu už trisdešimt du rubliukus.

Ipolitas Matvejevičius susiraukė ir paspartino žingsnį.

— Galima kreditan, — pridūrė Bezenčiukas.

Trejetas „Nimfos“ savininkų nesakė nieko. Jie tylėdami nusekė paskui Vorobjaninovą, nesustodami mandagiai lankstėsi ir be perstojo kilnojo kepures.

Kvailo graborių priekabiavimo galutinai įsiutintas Ipolitas Matvejevičius greičiau nei paprastai užlėkė į prieangį, sudirgęs į laiptuką nugrandė nuo batų purvą ir, jausdamas didžiulį apetito priepuolį, įėjo į priebutį. Jam priešais iš kambario išėjo visas sukaitęs Flolo ir Lauro cerkvės šventikas tėvas Fiodoras. Dešine ranka prilaikydamas sutaną ir Ipolito Matvejevičiaus nepastebėdamas, tėvas Fiodoras išlėkė laukan.

Čia Ipolitas Matvejevičius pamatė perdėtą švarą, naują, erzinančią akis, apstatymo netvarką ir pajuto perštėjimą nosyje nuo stipraus vaistų kvapo. Pirmajame kambaryje Ipolitą Matvejevičių sutiko kaimynė, agronomė Kuznecova. Ji sušnypštė ir sumosavo rankomis:

— Jai blogiau, ji ką tik atliko išpažintį. Nebildėkit batais.

— Aš nebildu, — nuolankiai atsakė Ipolitas Matvejevičius. — Kas gi atsitiko?

Madam Kuznecova sučiaupė lūpas ir ranka parodė į antrojo kambario duris.

— Stiprus širdies priepuolis.

Ir kartodama aiškiai svetimus žodžius, patikusius jai savo reikšmingumu, pridūrė:

— Neatmetama mirtinos baigties galimybė. Aš šiandien visą dieną ant kojų. Ateinu ryte mėsmalės, žiūriu — durys atdaros, virtuvėje nieko nėra, šitame kambaryje irgi, na, aš pamaniau, kad Klaudija Ivanovna išėjo miltų pyragams, ji vakar rengėsi. Miltai dabar, patys žinote, jei iš anksto nenusipirksi...

Madam Kuznecova būtų dar ilgai pasakojusi apie miltus, jų brangumą ir apie tai, kaip ji rado Klaudiją Ivanovną gulinčią prie koklių krosnies visiškai be gyvybės ženklų, bet aimana, atsklidusi iš gretimo kambario, skaudžiai palietė Ipolito Matvejevičiaus klausą. Jis greitai persižegnojo šiek tiek nutirpusia ranka ir įėjo į uošvės kambarį.

II skyrius

MADAM PETUCHOVOS MIRTIS

Klaudija Ivanovna gulėjo ant nugaros, pasikišusi vieną ranką po galva. Ant galvos buvo užsimovusi ryškios abrikosų spalvos kepuraitę, madingą kažkuriais metais, kai damos dėvėjo „šantekler“ sukneles ir buvo ką tik pradėjusios šokti argentinietišką šokį tango. Klaudijos Ivanovnos veidas atrodė iškilmingas, bet visiškai be išraiškos. Akys žiūrėjo į lubas.

— Klaudija Ivanovna, — kreipėsi Vorobjaninovas.

Uošvė greitai sukrutino lūpas, bet vietoj Ipolito Matvejevičiaus ausiai įprastų griausmingų garsų pastarasis išgirdo aimaną — tylią, silpną ir tokią gailią, kad jo širdis sudrebėjo, ir spindinti ašara, netikėtai greitai išsisunkusi iš akies, tarsi gyvsidabris nuriedėjo skruostu.

— Klaudija Ivanovna, — pakartojo Vorobjaninovas, — kas jums?

Tačiau ir vėl nesulaukė atsakymo. Senė užsimerkė ir apsisvertė ant šono.

Į kambarį tyliai įėjo agronomė ir išvedė ją už rankos kaip vedamą praustis vaiką.

— Ji užmigo. Gydytojas neleido jos varginti. Jūs, balandėli, štai ką — nueikite į vaistinę. Imkit receptą ir paklauskite, po kiek pūslės ledams.

Ipolitas Matvejevičius besąlygiškai pakluso madam Kuznecovai, jausdamas neginčytiną jos pranašumą tvarkant tokius reikalus.

Iki vaistinės buvo tolokai. Kaip gimnazistas suspaudęs receptą kumštyje, Ipolitas Matvejevičius skubiai išėjo gatvėn. Jau buvo beveik sutemę. Blėstančios žaros fone matėsi menka graboriaus Bezenčiuko figūra. Prisišliejęs prie eglinių vartų, jis užkandžiavo duona su svogūnais. Čia pat tupėjo visi trys „Nimfos“ savininkai

ir iš ketinio puodelio, aplaižydami šaukštus, valgė grikių košę. Pasirodžius Ipolitui Matvejevičiui, graboriai išsitempė it kareiviai. Bezenčiukas įsižeidęs patraukė pečiais ir rodydamas ranka į konkurentus suburbėjo:

— Pinasi, trauk juos galai, po kojomis.

Staropanskajos aikštės vidury, prie poeto Žukovskio biustelio su iškaltu cokolyje užrašu: „Poezija — tai Dievas šventose žemės svajonėse“, buvo gyvai aptarinėjama sunki Klaudijos Ivanovnos liga. Bendra susirinkusių miestelėnų nuomone — „visi ten būsim“ ir „Dievas davė, Dievas ir atėmė“.

Kirpėjas „Pjeras ir Konstantinas“, beje, noriai atsiliepdavęs į kreipinį „Andrejau Ivanovičiau“, ir čia nepraleido progos parodyti savo medicinos žinių, kurių sėmėsi iš maskvietiško žurnalo „Ogoniok“, paprastai gulinčio ant stalelio jo įmonėje, kad skutami piliečiai nenuobodžiautų.

— Šiuolaikinis mokslas, — pasakė Andrejus Ivanovičius, — pasiekė neįmanomą ribą. Tarkim, klientui ant smakro iššoko spuogas. Anksčiau tai netgi kraują užkrėsdavo, o dabar Maskvoje, sako, nežinau tai tiesa ar ne, kiekvienam klientui yra atskiras sterilus teptukas.

Piliečiai pratisai atsiduso.

— Čia tu, Andrejau, mažumą užrietei!..

— Kurgi tai matyta, kad kiekvienam klientui atskiras teptukas būtų! Ir sugalvoja žmogus!..

Buvęs protinio darbo proletaras, o dabar kioskininkas Prusis net susinervino:

— Palaukit, Andrejau Ivanovičiau, Maskvoje, paskutinio surašymo duomenimis, yra daugiau kaip du milijonai gyventojų. Vadinasi, reikia daugiau kaip dviejų milijonų teptukų? Ganėtinai originalu.

Pokalbis vis labiau kaito ir velniaižin kuo būtų baigęsis, jeigu Pylimo gatvės gale nebūtų pasirodęs Ipolitas Matvejevičius.

— Vėl į vaistinę nubėgo. Prasti, vadinasi, reikalai.

— Numirs senė. Ne veltui Bezenčiukas kaip nesavas po miestą blaškosi.

— Ką daktaras sako?

— O ką daktaras? Argi sveikatos draudime daktarai? Ir sveiką į kapus nuvarys!

„Pjeras ir Konstantinas“, jau seniai trokštantis pasisakyti medicinine tema, baimingai apsidairęs tarė:

— Dabar hemoglobinas yra didžiausia galia.

Tai pasakęs „Pjeras ir Konstantinas“ nutilo.

Nurimo ir miestelėnai, kiekvienas sau mąstydamas apie paslaptingas hemoglobino galias.

Kai pakilo mėnulis ir jo mėtinė šviesa užliejo miniatiūrinį Žukovskio biustelį, ant jo varinės nugarėlės puikavosi aiškiai perskaitomas, stambiomis raidėmis kreida parašytas trumpas keiksmazodis. Pirmą kartą toks užrašas ant biustelio pasirodė 1897 metų birželio 15 dieną, pirmą naktį po paminklo atidengimo. Kad ir kiek policija, o paskui milicija stengėsi, keiksmazodis atsirasdavo kasdien.

Mediniuose nameliuose su lauko langinėmis jau švilpavo samovarai. Atėjo vakarienės metas. Piliečiai nutarė veltui laiko neleisti ir išsiskirstė. Papūtė vėjas...

Tuo tarpu Kludija Ivanovna galavosi. Ji nuolat prašė gerti, kalbėjo, kad reikia keltis ir eiti atsiimti atiduotų taisyti Ipolito Matvejevičiaus pusbačių, skundėsi dulkėmis, nuo kurių, jos žodžiais tariant, buvo galima uždusti, arba maldavo uždegti visas lempas.

Ipolitas Matvejevičius, jau pavargęs jaudintis, vaikštinėjo po kambarį. Į galvą jam lindo nemalonios buitiskos mintys. Jis svarstė, kaip iš savišalpos kasos atsiimti avansą, kada reikės bėgti pas popą ir atsakinėti į giminaičių užuojautos laiškus. Ipolitas Matvejevičius

išėjo į prieangį bent kiek prasiblaškyti. Žalioje mėnulio šviesoje stovėjo graborius Bezenčiukas.

— Tai kaip įsakysite, pone Vorobjaninovai? — spausdamas prie krūtinės kepurę, paklausė meistras.

— Ką gi, ko gero, — niūriai atsakė Ipolitas Matvejevičius.

— O „Nimfa“, trauk ją galai, argi ji siūlo prekę? — susijaudino Bezenčiukas.

— Eik po velnių! Nusibodai!

— Aš nieko. Aš tik dėl kutų ir glazeto. Kaip daryti, trauk juos galai? Pirmos rūšies „prima“? Ar kaip?

— Be jokių kutų ir glazetų. Paprastą medinį karštą. Pušinį. Supratai?

Bezenčiukas, rodydamas, kad viską supranta, pridėjo pirštą prie lūpų, apsisuko ir balansuodamas kepure, bet vis dėlto svyrudamas, patraukė namų link. Tik dabar Ipolitas Matvejevičius pastebėjo, kad meistras graborius mirtinai girtas.

Ir vėl Ipolito Matvejevičiaus sieloje tapo neapsakomai bjauru. Jis negalėjo įsivaizduoti, kaip kasdien grįš į ištuštėjusį šiukšliną butą. Atrodė, kad su uošvės mirtim dings tie maži patogumai ir įpročiai, kuriuos jis per vargą susikūrė po revoliucijos, atėmusios iš jo didelius patogumus ir prašmatnius įpročius. „Vesti? — pamanė Ipolitas Matvejevičius. — Ką? Apskrmilicijos viršininko dukterėčią Varvarą Stepanovną, Prusio seserį? Ar gal nusisamdyti namų darbininkę? Kur ten! Užtąsys po teismus. Be to, brangu.“

Gyvenimas Ipolito Matvejevičiaus akyse iškart pajuodo. Pasi-piktinės ir pasibjaurėjęs visu pasauliu, jis grįžo į kambarį.

Klaudija Ivanovna jau nekliedėjo. Atsirėmusi į pagalvių krūvą, ji žvelgė į įėjusį Ipolitą Matvejevičių visiškai sąmoningai ir, kaip jam pasirodė, netgi griežtai.

— Ipolitai, — sušnibždėjo ji aiškiai, — atsisėskit šalia manęs. Aš turiu jums papasakoti...

Ipolitas Matvejevičius nepatenkintas atsisėdo, žiūrėdamas į

sulysusį ūsuotą uošvės veidą. Jis mėgino nusišypsoti ir pasakyti ką nors drąsinamo. Bet šypsena išėjo netikusi, o drąsinančių žodžių suvis neatsirado. Iš Ipolito Matvejevičiaus gerklės išstrūko tik neaiškus čepsenimas.

— Ipolitai, — pakartojo uošvė, — atsimenate mūsų svetainės garnitūrą?

— Kokį? — paklausė Ipolitas Matvejevičius taip paslaugiai, kaip klausama tik labai sunkių ligonių.

— Tą... Aptrauktą anglišku gėlėtu kartūnu...

— Ak tą, mano namuose?

— Taip, Stargorode...

— Atsimenu, aš tai puikiai atsimenu... Sofa, du krėslai, tu-zinas kėdžių ir apskritas stalas su šešiomis kojomis. Puikūs buvo baldai, Gambso darbo... O kodėl jūs prisiminėt?

Klaudija Ivanovna atsakyti negalėjo. Jos veidas pamažėle igavo mėlynojo akmenėlio atspalvį. Kažkodėl ir Ipolitui Matvejevičiui užėmė kvapą. Jis aiškiai prisiminė savo namų svetainę, simetriškai sustatytus riešutmedžio baldus lenktomis kojėlėmis, švarias išvaškuotas grindis, senovišką rudą rojalį ir ovalius juodus rėmelius su kilmingų giminaičių dagerotipais ant sienų.

Ir tada Klaudija Ivanovna abejingu mediniu balsu tarė:

— Kėdės sėdynėje aš paslėpiau savo briliantus.

Ipolitas Matvejevičius kryptelėjo akis į senę.

— Kokius briliantus? — paklausė jis automatiškai, bet tuoj pat pasitaisė: — Argi jų neatėmė tada per kratą?

— Aš paslėpiau briliantus kėdėje, — atkakliai pakartojo senė.

Ipolitas Matvejevičius pašoko ir, pasižiūrėjęs į žibalinės lempos su skardiniu reflektoriumi apšviestą akmeninį Klaudijos Ivanovnos veidą, suprato, kad ji nekliedi.

— Jūsų briliantus?! — suriko jis, pats išsigandęs savo balso jėgos. — Kėdė? Kas jus primokė? Kodėl jūs neatidavėte jų man?

— Kaip galėjau atiduoti jums briliantus, kai jūs paleidote vėjais mano dukters turta? — ramiai ir piktai atsakė senė.

Ipolitas Matvejevičius atsisėdo ir tuoj pat vėl atsistojo. Širdis šniokšdama gainiojo kraują po visą kūną. Galvoje pradėjo užti.

— Bet jūs išėmėte juos iš ten? Jie čia?

Senė papurtė galvą.

— Nespėjau. Prisimenat, kaip netikėtai mums teko bėgti. Jie pasiliko kėdėje, kuri stovėjo tarp terakotinės lempos ir židinio.

— Bet juk tai beprotybė! Kaip jūs panaši į savo dukterį! — Ipolitas Matvejevičius sušuko visu balsu ir jau nesidrovėdamas, kad kalba prie mirštančiosios lovos, su bildesiu atstūmė staliuką ir ėmė tursenti po kambarį.

Senė abejingai sekė Ipolito Matvejevičiaus veiksmus.

— Ar jūs bent įsivaizduojate, kur tos kėdės galėjo patekti? Ar galbūt manote, kad jos ramiai stovi mano namų svetainėje ir laukia, kol jūs ateisite pasiimti savo regalijų?

Senė nieko neatsakė.

— Ar jūs, velniai griebtų, bent pažymėjote tą kėdę? Atsakykit!

Iš įniršio nuo metrikacijos biuro raštvedžio nosies nušoko pensnė, blykstelėjo prie kelių savo auksiniu lankeliu, tškėsi į grindis ir išsilakstė smulkiomis skeveldromis.

— Kaip? Įsodinti į kėdę septyniasdešimt tūkstančių kainuojančius briliantus?! Į kėdę, ant kurios nežinia kas sėdi?!

Bet Klaudija Ivanovna tik aiktėlėjo ir pasislinko visu kūnu prie lovos krašto. Jos ranka, nubrėžusi lanką, mėgino sučiupti Ipolitą Matvejevičių, bet tuoj pat nusviro ant dygsniuotos violetinės antklodės.

Ipolitas Matvejevičius, cypčiodamas iš baimės, puolė pas agronomę:

— Atrodo, miršta.

Agronomė dalykiškai persižegnojo ir, neslėpdama smalsumo,

kartu su barzdotu vyru, irgi agronomu, pasileido į Ipolitito Matvejevičiaus namus. Pats jis apkvaitęs pasuko į miesto sodą.

Kol agronomų pora su savo tarnaitė tvarkė velionės kambarį, Ipolititas Matvejevičius be pensnė vaikštinėjo po sodą, kliūdamas už suoliukų, sustirusias nuo ankstyvos pavasarinės meilės poreles laikydamas krūmais.

Ipolitito Matvejevičiaus galvoje dėjosi velniai žino kas. Skambėjo čigonų chorai, krūtingų damų orkestrai be perstojo griežė *tango-amapa*; vaidenosi žiema Maskvoje ir ilgas ristūnas, paniekiamai kriuksintis ant pėsčiųjų. Daug kas vaidenosi Ipolitui Matvejevičiui: ir oranžinės, svaigiai brangios pamautės, ir atsidavę tarnai, ir galima kelionė į Kanus...

Ipolititas Matvejevičius sulėtino žingsnius ir staiga užkliuvo už graboriaus Bezenčiuko kūno. Meistras, susisupęs į kailinius, miegojo skersai sodo takelio. Užkliudytas jis atsiduro, nusičiaudėjo ir guviai atsistojo.

— Malonėkit nesirūpinti, pone Vorobjaninovai, — karštai, lyg tęsdamas vakarykštį pokalbį, pasakė jis, — karstas, jis mėgsta darbą.

— Pasimirė Klaudija Ivanovna! — pranešė užsakovas.

— Na, amžiną atilsį, — sutiko Bezenčiukas, — išleido dvasią, vadinasi, senutė. Senutės visada dvasią išleidžia... Arba Dievui dūšią atiduoda — žiūrint kokią senutė. Jūsų, pavyzdžiui, maža ir pilna — vadinasi, „išleido dvasią“... O kuri stambesnė ir liesesnė — ta, sakoma, „Dievui dūšią atidavė“...

— Tai yra, kaip tai sakoma? Kas čia taip sako?

— Mes ir sakom. Meistrai... Štai jūs, pavyzdžiui, išvaizdus vyriškis, iškilus ūgio, nors ir liesas. Jei jūs, neduokdie, numirtumėt, būtų sakoma „anapilin išėjo“. Jei komercijos žmogus, buvusios pirklių gildijos, tas, vadinasi, „prisakė ilgai gyventi“. O jei koks menkesnės atsakomybės žmogelis, kiemsargis, pavyzdžiui, ar kas iš valstiečių, apie tą sako — „padėjo šaukštą“ arba „ištiesė kojas“.

Bet kai patys galingiausieji miršta, geležinkelio konduktoriai ar kas nors iš viršininkų, tai, vadinasi, „iškeliavo pas Abraomą“. Taip ir sakoma: „O mūsiškis tai, girdi, pas Abraomą iškeliavo“...

Sukrėstas šitos šiek tiek keistos žmogaus mirčių klasifikacijos, Ipolitas Matvejevičius paklausė:

— Na, o kai tu numirsi, kaip apie tave meistrai pasakys?

— Aš — mažas žmogelis. Pasakys „nugeibo Bezenčiukas“.

Daugiau nieko nepasakys.

Ir griežtai pridūrė:

— Man „anapilin išeiti“ arba „pas Abraomą iškelti“ neįmanoma — mano smulki kompleksija... O dėl karsto tai kaip, pone Vorobjaninovai? Nejaugi taip ir statysit be kutų ir glazeto?

Bet Ipolitas Matvejevičius vėl paniro į akinamas svajas, nieko neatsakė ir žengė pirmyn. Bezenčiukas nusekė iš paskos, kažką skaičiuodamas, lenkdamas pirštus ir savo papratimu burblendamas.

Mėnulis seniai pranyko. Buvo šalta kaip žiemą. Balos ir vėl apsitraukė trapiu lyg vafLIAI ledu. Draugo Gubernskio gatvėje, į kurią einantieji įsuko, vėjas kovojo su iškabomis. Nuo Staropanskajos aikštės pusės, skleisdamas nuleidžiamų geležinių langinių garsus, išvažiavo gaisrinis vežimas, pakinkytas perkarusiais arkliais. Šalmuoti gaisrininkai, nuleidę nuo aikštelės kiltais apmuturiuotas kojas, mataravo galvomis ir dainavo tyčia bjauriais balsais:

Mūsų brandmeisteriui šlovė!

Mūsų brangiam draugui Nasosovui* šlovė!

— Brandmeisterio sūnaus Kolkos vestuves šventė, — abejingai pasakė Bezenčiukas ir pasikasė krūtinę po kailiniais. — Tai nejaugi vis dėlto daryti be glazeto ir viso kito?

Kaip tik tuo metu Ipolitas Matvejevičius jau buvo viską nusprendęs. „Važiuosiu, — nutarė jis, — rasiu. O tada... pažiūrėsime.“

* Nasos — siurblys (rus.).